

"ואלה שמות הגיבורים אשר לדויד..."

שמואל ב פרק כב

על קיר השקם בגדוד חיר מוצנח 890 היה חרות באותיות של כרזת יום העצמאות "אי אפשר איני יכול מילים אלה אינן במילונו של הצנחן"

פלוגה א

יום אחד בשעה של לא מלחמה ולא שלום לא שמש לא גשם לא אור ולא חושך, שמעתי אחד אומר ממעמקי הביתן: "כשכל החברה ימותו, ישי ישאר לספר את הסיפור של הפלוגה" בחבורה שלנו זו לא היתה בדיוק מחמאה, כמו שאתם וודאי לא מבינים. זו היתה אולי צוואה כפי שיכול להתברר מן הסיפורים הבאים. הם את חלקם במשוואה, קיימו, אני נשארתי חייב. עד היום.

תרגיל באומדן מרחקים

"ירדנו במורד הגבעה

על כל אחד היה לעצור

כשמרחק של מאה מטר

יעבור

התחלנו ביחד

הלכנו והלכנו

עד שנעצר אחד

אחר ראה ועמד

ואחריו

עוד אחד ועוד אחד

ועוד אחד

ונעצרה כל החבורה

עמדו כמעט כולם

אבל גרשון

לא הושפע מדעתם

הלך הלך הלך הלך

ונעצר

מדדנו ומצאנו
שהיה קרוב למאה מטר
יותר מכל השאר"

גרשון

גרשון מקיבוץ אפיקים. איש גבוה, פנים נעימים ועצובים. בני עמק הירדן סיפרו ששנה קודם לכן ערך חיל האויר מפגן בקיבוץ מעגן. מטוס הפעלולים נפל אל תוך הקהל ונהרגו הוריו. שניהם, באותו מקום ובאותו הזמן.

שלום

לקראת סיום קורס מכים נחל, נערך התרגיל הפלוגתי. זה היה בתל בית מרסים (מרשה). תל שבו חצבו אבותינו מערות מגורים. היה צריך להגיע לשם בלילה ולכבוש את התל. את מי עשו מפקד הפלוגה בתרגיל? אותי. כבר בהתחלה הייתי אובד דרך, אבל היה לי מזל. שלום שמו. שלום קיבוצניק מאיילת השחר, אחד שהומר הומר שחור ולא הולך בתלם. אינני יודע מה הניע אותו, לא היינו חברים וכמעט לא מכירים. הוא ראה שאני לא שם, הלך לידי וכמו הלחשן בתיאטרון לחש לי את שעלי לעשות בכדי שהפרוסה של הפלוגה בראשותי, לא תיפול עם החמאה למטה. חזרנו לבסיס, גמרנו את הקורס, אני בציון א, ב והוא קיבל ב. לאחר חודשים אחדים מצאתי אותו באפסנאות. עונש? על מה? עד היום אינני יודע.

חיות

פעם ברגע של זחיות פיזם בקול רם: "אני חיות מרוקאי פשוט". חיות לבש תמיד כובע על ראשו, שלא בפניו ריננו שמתחת לכובע נמצא משהו איום. משהו שהוא מבקש להסתיר, אמרו גם שמי שמסיר מראשו את הכובע לא ינקה. פעם אחד משני הפרחחים, מוטקה או מוני, אחז בסנדה (מקל ארוך באמצעותו תומכים ענפים במטע), נפנף אותה מעל לראשו בתנועה סיבובית וכוון כחוט השערה אל כובעו של חיות. רוצים לדעת מה קרה? גם אני.

מוטקה

במלחמת השחרור היה מספר שנים של יצחק הברניסט, השתתף בקרבות בעיר העתיקה. אם היה בגילונו כלומר בן 20 בשנת 1955, אזי, ב-48 היה בן 12 וכבר שבע קרבות. כתבו עליו בספר. היתה לו צלקת בלחי, קול גבוה ונאה. דיבר במבטא ירושלמי אסלי. הוא ומוני היו המוקד החברתי של הפלוגה. כאשר אנו היינו שרים בדבקות "שירי סוכנות" הוא היה מתאים למזמורים מן התפילה הספרדית דברי נבול פה וקטעי עיתונות. שר אותם בקול צלול ומסולסל. כמו למשל: "אין כמוך בן ציון סמוכה דו או או או או או או או דו או או דו-פק ילדות", ועוד צריך לומר ברור היה לכולם שמוטקה אינו פוחד מדבר.

דימיטרי

דימיטרי ברמן היה גוי. בן לאמא רוסייה ונטול אבא. רזה, לא גדול, לא רחב, בלונדיני, פרצוף צר, אף סולד, עצמות לחיים בולטות, אי אפשר היה לטעות, הוא לא משלנו. כושר ואומץ היו לו יותר מלכולנו והיתה לו גם סמיקלקה שזה בעברית תושייה. כאשר היינו נתקעים הוא היה מוצא מוצא. דימטרי, עוזי קרול, הנכד של קרול הגיבור זה שנלחם בתל חי עם טרומפלדור, כנעני מעין חרוד ודרור מהרצליה (כן, לא כולם היו בני קיבוצים ומושבים) אלה היו פקודי. אני הקטן הייתי מפקד החוליה שלהם. ככתוב "ונער קטון נוהג במ". אני לא הגעתי עד קרסוליהם, אבל כך נקבע בצבא. "בלילות חשוכי כוכבים" החזקתי אצלי את המפה והמצפן שלא יעלמו לי אחרת לא יכולתי להשיגם. כאשר השתחררתי מהצבא קראתי בעיתון שדימטרי ודרור הלכו לפטרה. שם נתקלו במארב של ליגיונרים. דרור נהרג ודימטרי חזר. המשקפת שלי נשארה שם.

מוני ובראשי

בני קיבוץ בית השיטה "נשאו את עמם על שכם", השתתפו במלחמות הכי קשות ואם היה צריך מתו למען המולדת. במלחמת יום הכיפורים בחווה הסינית היו המגד שלנו ואחיו במלחמה הקשה. האח נהרג. שנים עשר בנים מקיבוץ בית השיטה נהרגו במלחמה ההיא. כשחזרתי מן המלחמה למשרד החקלאות פגשתי בחבר לעבודה. פניו היו אפורים, בנו מבית השיטה נהרג איתנו. הוא חקר אותי על מה שהיה שם. לא היה לי הרבה במה להאיר. הייתי פוגש בו יום יום. הוא לא חזר להיות כתמול שלשום. מאז לא באתי לאזכרות, לא לכנסים ולא למסיבות, המשכתי בדרכי בלי להביט לאחור. בגיל שבעים באתי עם איילה, אשתו של חברי שמשון כוכב שנהרג במלחמה ההיא, אל המצבה שליד שער האריות. מצאתי שם את החברה הנשארים והם זקנים בני שבעים, (בעיני רוחי המתים היו כולם צעירים). פגשתי אחד מבני בית השיטה, שאלתי "מה שלומך?" ענה "בכי רע" "מה רע?" שאלתי ואמר: "הקיבוץ בצרה, עמוס בהלוואות ללא סיכוי החזרה. את המפעל (החמוצים) מכרנו ולא נשאר לנו אפילו לפנסיה צנועה". איך נפלו גיבורים? פעמיים, חשבתי. אבל כל זה קרה אחר כך. בזמן שבו אני מדבר קיבוץ בית השיטה ביחד עם עין חרוד ותל יוסף נשאו את האפוס הציוני על שכם. במפלגה בכנסת בתנובה ובהסתדרות נותני הטון היו זקני ובני קיבוצים.

מוני ילד טוב מקיבוץ בית השיטה, חיוך מאוזן לאוזן מעוטר בזר של תלתלים בלונדיניים, בא לאכול את החיים במלוא לוגמיו דווקא כאן אצלנו בפלוגה ביחד עם הקיבוצניקים חבריו. כאשר מסתכלים בתמונות שצולמו אז, לפני או אחרי מלחמה, מוני תמיד במרכז.

בראשי, בן של קבלן בנין ירושלמי, שחור שיער, גבוה וצר, עיניים בורקות שחורות וגדולות, עומד תמיד בצד, אף פעם לא בלט, אף דבר לא אמר. יום אחד בחר מוני להקניט את בראשי. אינני זוכר מה אמר, אבל בראשי התרגז באמת. השניים נעמדו זה מול זה, כל אחד ומלוא קומתו איתו וכל הפלוגה קמה סביבם. כל אחד יכול היה לראות שבראשי גדול ממוני בראש ושמוני שם לב לכך והוא קצת אובד עצות, אבל לא איש כ-מוני ירתע בעוד הם עומדים זה מול זה כשני מתאבקי סומו ומחכים לאות, התכופף מוני במהירות הבזק תפס קמפוז של חול ולעיניים של בראשי זרק. לרגע בראשי התעוור. לבסוף התעשת ואת מוני הדביר הדבר והדבר ואז כאשר הכול נגמר חזרו השניים להיות חברים כאילו לא היה דבר.

מאיר

אני התגייסתי לצנחנים בגלל הנעליים האדומות. הייתי עובד רס"ר בחיל האויר, דרגה שאין למטה ממנה. חזרתי מחופש וחיכיתי לטרמפ על הכביש המוביל לתל נוף. עצר טנדר מלא חיילים, אחדים מהם קצינים, כולם לבושים בגדים חדשים, דרגות חדשות, נעליים אדומות חדשות וכובע אדום חדש. הטנדר היה מלא בחיילים עומדים ואני נדחקתי ומצאתי מקום לרגליהם בין הנעליים האדומות. התחלנו לנסוע והשיחה נסבה על פעולת קיביה שהתרחשה אתמול. הרמתי ראשי ועיני עברו מן הנעליים דרך המכנסיים, המעיל, הצוואר, כולו גוף של נער ואז בא הפרצוף. שם נעצרתי וחשבתי: "זה קצין בצנחנים?" על גוף של נער היה פרצוף של סבונרולה. פני נזיר ממוקדות מטרה. לא עבר זמן רב ומאיר הרציון היה המ"פ הנערץ עלי. והפנים? אותם פני הנזיר מאז. הוא היה המ"פ שלנו בערך שנה. זה היה בתקופת השיא של פעולות התגמול שהשתתפתי כמעט בכל אחת מהן. כשאני מסתכל אחורנית על חיי בצבא, תקופת מאיר הרציון היתה חברת ביטוח. אחריה היו מבצע סיני (והמיתלה בתוכו) ששת הימים ויום הכיפורים שבהן נערמו מתנו חמרים חמרים, אבל את המלחמות האלה עשינו כבר בלעדיו.

האיש היה חתום ומרוחק, כמעט לא דיבר איתנו, וכלל לא התערב בנו. הכול היה אצלו מדויק ומתוזמן. מדויק בצידוד במקום ובזמן. אף פעם לא אחרנו ואף פעם לא טעינו. בדרך הכול נבדק ותוכנן. חשבנו שאולי יהיה צריך לפוצץ טנק. נשלח טנק מן האפסנאות הראשית כדי שנעשה עליו ניסיון. קצנו במנות הקרב (בשר לוף, בשר עם שעועית ופלחי אשכוליות לקינוח, יום אחר יום שבוע אחר שבוע), הביאו לנו אבקת ביצים ושבבי צ'יפס לטיגון. חשבתי לפעמים: "נו טוב, גם כלב צייד עוקב ומוצא את טרפו בחושיו". עד שיום אחד הביא מישהו חוברת לזכרה של אחותו שושנה, שושנה שנהרגה בטילה במדבר יהודה. ובחוברת היה שיר שכתב מאיר. קראתי ועוד פעם קראתי וחזרתי וחשבתי: "לא, כלב ציד אינו כותב שירים". במשך הזמן קצת נפתח והיה מספר לנו דברים. בין השאר את סיפור הליכתו לפטרה עם רות סבוראי ואת הסיפור שאני מכנה "עד שקמתי אריק" שמובא כאן במקום אחר.

אורי ליפשיץ

גרנו בחדרים. חמישה בכל חדר, החמישי בחדר שלנו היה קיבוצניק מופנם, עדין, קצת מגמגם, גורלי קראו לו. בלילות היינו יוצאים לתרגילי משימות במקומות רחוקים, ביום ישנים או מפהקים. בסוף הלילה היינו חוזרים ממשימה מתים לישון, אבל אז אורי היה מדליק את המנורה וכותב מכתב לחברה. כולנו התעצבנו, אבל אני הרגשתי קצת מעורב כי ידעתי מי החברה. ילדה מכפר ויתקין, הכרתי את האמא והאחות, שלושתן יפות יפות יפות. אורי גורלי היה מרוחק סגור ומופנם, כולו בתוך עצמו ומכתביו, כמעט לא ידעתי דבר עליו. היום זה אורי ליפשיץ, צייר ידוע, ציוריו מפארים כל מוזיאון. פיו מפיק אמרות מתריסות וראשו הגדול והקרח מפאר חגיגות ומסיבות.

שלושת המוסקטרים

הם היו שלושתם ילדים טובים מקיבוץ עין חרוד. אצל המורה האגדי משה כרמי, למדו ז'ן כריסטוף וטבע הארץ הזאת. הוא היה פצפיסט והם לוחמים עד כלות. אפרים, צביקי ודוב.

אפרים בחור לא גבוה, מוצק, רציני מנומש ומסביר פנים. כמעט כולנו היינו קיבוצניקים, אבל איך לומר זאת, עליו אפשר היה לראות זאת מרחוק. לי היו חבויים בארגז ריק של כדורים, שלושה ספרים. סמואלסון-כלכלה, הגל-פילוסופיה, וחשבון דיפרנציאלי מהתיכון. אני לא זוכר שפתחתי אחד. אפריים השאיל ממני את הספר החשבון. אף פעם לא היינו חברים, אבל הערכתי אותו מאוד. הוא סיים את הצבא אחרי מבצע סיני (והמיתלה) וחזר לקיבוץ שם עלה במדרגות השלטון. מנהל המפעל, מוביל פרויקטים של העברת טכנולוגיה לארצות רחוקות. אפילו פעם אחת נפגשנו בפרויקט אחד כזה.

עברו עשרים שנה ואני בעיצומה של המלחמה. הפעם מלחמת יום כיפור. זה היה אחרי שכבר עברנו את התעלה. נתקלנו במארב הזחלם נפגע קפצנו ותפסנו מחסה. אני נאבדתי בשדה של תירס. כשמצאתי את עצמי והגעתי למפקדה נשלחתי להעביר פצוע קשה לתאגד. לא ידעתי מאיפה נוסעים ולאן, מזל שנהג הזחלם ידע. החזקתי את הפצוע על ברכי ודמו זלג על מכנסיי. פצוע בעמוד השדרה שאסור להזיז. ישבתי ללא נוע. כך נסענו עד שראינו מרחוק שורה ארוכה של חיילים, התקרבו והנה בראשם המח"ט אפריים. "לאן?" שאל. "אל התאגד", השבתי. "סע לסוף השורה", אמר. שמחתי מאוד, כשמצאתי את האיש המוכר והציב הזה מצאתי את עצמי.

עברו עוד עשרים שנה ואני, היועץ הכלכלי של מכון וולקני, הזמנתי להרצות בפני סגל המדריכים של משרד החקלאות. אני ופרופסור רבינוביץ', היום רקטור באוניברסיטה העברית בירושלים, אז מטפח עגבניות ידוע. את מי אני רואה מבין קהל המדריכים? את אפריים. איש רגיל, קצת זקן, אחד מאלה שהייתי נוהג להרצות בפניהם מידי חודש או חודשיים.

צביקי

צביקי היה קטן ומוצק. "אוניית מערכה של כיס" חשבתי. בספר של צ'ירצ'יל מסופר שבהסכם וורסי, אשר נחתם אחרי מלחמת העולם הראשונה, נאסר על הגרמנים לבנות אוניות מערכה (כלי השיט הגדול ביותר שבעצמו יכול להכריע מערכה). הגרמנים התחכמו והקנו לסיירות (כלי שיט קטנים יותר) תכונות של אוניות מערכה. את אלה כינו הבריטים "אוניות מערכה של כיס". הן עשו שמות וצ'ירצ'יל היה בצרות. כזה היה צביקי. הגודל לא משהו אבל הכוח, העוז והיכולת... לא מזמן פגשתיו בקיטנה לאלמנות, זקן לבן קטן וחייכן. עדיין קפיץ דרוך, לכל משימה מוכן. מנהל המפעלים האיזוריים בבית, מתנדב לעשות טוב להן ולילדיהן כאן.

דוב

נפוליון אמר: "יש ובתרמילו של חיל טמון שרביט של גנרל" זה היה תפור על דוב. כשהיינו מטיילים לנו בנחת בנחל פארן הוא היה מציין "פה אפשר לטמון מארב". לפני מלחמת יום הכיפורים קראו לנו למילואים. בחולות סיני ישבנו על הקו. שאלנו את עצמנו "למה אנחנו כאן?" לא מצאנו את התשובה. קראנו לאוגדונר לתת לנו הסבר. בא אלינו דוב. אותו הדוב מאז. שאלנו: "למה צריך לשבת כאן?" וענה: "כי אם לא נשב יבואו הם ויתיישבו ואז נצטרך לגרש אותם" וגומר. לימים השתחרר דוב מן הצבא והיה לפרופסור להיסטוריה צבאית.

ועוד דבר קטן. את שלושתם, כל אחד ואחד הורדתי אז ביד. הם אמרו שזו לא חוכמה כי אני מושבניק וחולב ביד את הפרות.

דויד וחנו

הם באו מתל עדשים כמעט. ג'ינג'י חנן בא משם, דויד כבר מזמן גר במושב סמוך לתל אביב אבל בזכרונו הוא משם. ג'ינג'י חנן היה מן דוב דובון שכזה. גדול, שעיר, מוצק, מנומש אדום וחזק ורק - לא כל כך חכם. אם היה דרוש לתיאטרון עשוי, הוא היה מוזמן. דויד גבוה ודק, קצת תחמן ומפונק. הם היו זוג משהו כמו לני וג'ורג' מ"על עכברים ואנשים" של סטינבק. מה שאיחד אותם, אולי, היה העבר המשותף בתל עדשים. ג'ינג'י חנן היה חייל מצוין. אולי לא היית נהנה משיחותיו, אבל טוב שיהיה לידך בקרב.

באחד הלילות בנחל חינוג' הערב רד המדורה דעכה כשכל אחד הזדחל לשק השינה, דויד צעק נחש!!! נחש עקץ אותו בדרכו לשק. אף אחד לא בדק, אילתרנו אלונקה משני רובים והשק והתחלנו ללכת במורד הוואדי לכיון אילת השחר. דויד הגוסס קצב את הקצב לנושאי האלונקה. לרגע היה נדמה שהוא מהרהר אם כבר הגיע הזמן לומר "טוב למות בעד ארצינו"

וגומר. ארבעה נשאנו את האלונקה בין הסלעים והמהמורות, עם הנץ החמה הגענו. הורדנו את האלונקה ודויד החלש קם ועמד כאילו מעולם לא עקצו הנחש.

אבשע ושמש:

שמש היה תמיר, גבוה ורזה. שתי שיני זהב הבריקו בפיו וכובע קצינים (אז עם מצחיה) עטר את ראשו. בן קיבוץ שידע תמיד להיות במוקד החברה. **אבשע** חברו בן מושב שלא מן האליטה (לא מכפר ויתקין, כפר יהושוע, באר טוביה או נהלל) סתם מושב ליד תל אביב. גופו הנמוך מוצק, פניו חרוצות כשל זקן, כתפיים רחבות ועל השמאלית דרגה אחת של סגן אלוף. לי היה נדמה שמשפחתו באה מאיזו גולה אקזוטית במזרח, משהו כמו אפגניסטן. היה לו אח או דוד שכבר הגיע רחוק כאן ואלוף בצבא היה לאחר זמן. ברור היה לכל שאבשע מכיר את החיים האמיתיים יותר מכל אחד מאיתנו. למה? לא ידעתי. לאבשע ושמש היתה פונקציה מיוחדת. כשהיינו מגיעים לאיזה קיבוץ באמצע המדבר, היה צורך לעסוק במסחר. להציע את קופסאות מנות הקרב שהיו לנו לזרא ולקבל תמורתן ביצים או יותר טוב, חביתות. מאיר לא היה יצוגי מספיק ולכן היו יוצאים חוצץ, שמש ככובע קצינים ואבשע בדרגת סגן אלוף שעל כתפו ופניו הרציניים. מלבדם אף אחד מאיתנו לא נשא דרגות.

גרשי:

גרשי תימני גדול, מבטא שאינו דומה לשום דבר אחר, ופנים ארוכים וצרים. הוא בא למחלקת הסיור של גדוד 890, עם הוותיקים, שמשון, נבות, לוי וקינטש. לא ידענו מהיכן בא כשם שלא ידענו להיכן הלך, אחר כך. אמרו עליו שאינו יודע לקרוא מפה, אבל לכל מקום שדרכה רגלו בו פעם, הוא יגיע ולא חשוב כמה זמן עבר. בערבים במדבר אחר שהושרו כל השירים וסופרו הסיפורים, היה משתלח הס, כל העיניים היו מופנות אל גרשי והוא בחיתוך דיבור בן גוריוני, היה מדבר ואומר:

"כל הצברים זונות

כולל עולים חדשים

המלחמה תתחיל בסין

עוד נקים קיבוץ על המשטח"

וכשהנאום הזה תם היו הולכים לישון כולם.